

ԲԺՇԿԱՆ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Շար. նախորդ թիւէն և վերջ)

Երեւանի Առողջապահական Տեսչութիւնը, «Մեր նւաճումները առողջապահական ասպարիզում» խորագրին տակ՝ ներկայացնելով բժշկական կազմակերպութիւններուն ցանցը, կը գրէ. «Բէլլիք Վէ-դի և Դափալու գիւղերուն մէջ հիմք դրուած է հսկայ շէնքերու, որոնք պիտի դառնան հասարակածային հիւանդութեան զարմանա-տուներ: Դարնազ և Չանախչի գիւղերուն մէջ հիմնուած են երկու բժշկականայններ: Դամարլուի շրջանը այժմ ունի նախորդ մէկ շրջ-նային բժշկին փոխարէն, հինգ բժշկական հաստատութիւն, ուր կ'աշխատին եօթը բժիշկ, կեղբոնը՝ Դամարլուի մէջ զեղատուն մը: Երջանին մօտ երեք հազար տեսիադին ճահիճներ, որոնք մալարիա-յով վարակած էին ամբողջ բնակչութիւնը, չորցուած և մշակելի դարձած են:

Բժ. Ա. Թ., «Ինչ նւաճումներ ունի խորհրդ. իշխանութիւնը մայրութեան և մանկութեան պահպանութեան գործում» խորա-գրին տակ, կը խօսի ծննդաբեր մայրերու համար բացուած հաս-տատութիւններու մասին: «1921ին Առողջապահական Գործադարու-թիւնը կազմեց մայրերու և երախաներու պահպանութեան մարմին մը, որ տարուէ տարի հիմնեց երախաներու բժշկախորհրդակցու-թեան համար տուններ Երեւանի, Լէնինականի, Քէշիշքէնտի, Դիլի-ջանի, Էջմիածնի, Նոր Բայազետի, Դարաքիլիսայի, Ն. Ախտայի մէջ: Նման տուն մըն ալ Կարմիր Խաչը ունի Լէնինականի մէջ: Մտուր-մանկատուններու թիւը, որքերու համար, Երեւանի մէջ կը հասնի 50-ի:»

Փրօֆ. Քէշէկ, «Վիրաբուժութիւնը Հայաստանում շօկտեմբեր-եան յեղափոխութիւնից առաջ և յետոյ» խորագրին տակ, կը ներ-կայացնէ վիրաբուժութեան զարգացումը: «Մինչև Հայաստանի խորհրդայնացումը, Երեւանի քաղաքային հիւանդանոցին մէջ կար վիրաբուժական բաժին մը, որ, հակառակ վիրաբույժներուն ջերմե-ռանդ գործունէութեան, հազիւ կրնար զոհացնել քաղաքին և գիւ-ղերուն պահանջները: Հարուստ դասակարգը վիրաբուժական օգնու-թեան համար կը զիմէր Հայաստանէն դուրս՝ Թիֆլիս, Մոսկուա կամ արտասահման:

Լէնինականի մէջ ևս նոյնն էր կացութիւնը: Իսկ հետաւոր դասաներուն, Դարալագեազի, Զանգեզուրի կացութիւնը ողբալի էր:

Այժմ Երեւանի մէջ կայ 90 վիրաբուժական մահճակալ, (Հան-

բազետական Կլինիկական Ինստիտուտի մէջ՝ 40, 2րդ հիւանդանոցին մէջ՝ 30, զինուորական հիւանդանոցին մէջ՝ 20) Լէնինականի Խորհրդային հիւանդանոցին մէջ՝ 20 մահակալ, երկաթուղային հիւանդանոցին մէջ՝ 15: Նպաստամատոյցի հիւանդանոցն ալ ունի վերաբուժական բաժին մը: Վերաբուժական մահակալներ կան նաեւ Ղարաքիլիսայի (12), Ստեփանաւանի (5), Դիլիջանի (13), Քէշիշքէնտի (4), Գորիսի (4) մէջ»:

Համալսարանի դասախօսներէն, Բժ. Ա. Յակոբեան, որ կը վարէ Հանրապետական Կլինիկային Ինստիտուտի դարմանարանական բաժինը, «Երբ նւաճումները բնականաւոր մասնաբաժնի սկան օգնւածն են մոլորվողականացման ասպարիզում» խորագրին տակ, կը գրէ. «1924ին բացուեցաւ փոքրիկ դարմանարանական բաժին մը Հանրապետական Կլինիկական Ինստիտուտին մէջ: Դարձեալ ներքին հիւանդութիւններու բաժնին մէջ յատկացուեցան 5—7 մահակալներ ջղային հիւանդներուն, և այսպէս հիմը դրուեցաւ ջղային հիւանդութեանց Կլինիկային: Շուտով կ'աւարտի հոյակապ շէնք մը, որ պիտի կոչուի դարմանարանական Ինստիտուտ, իր բոլոր բաժիններով: Ի՞նչ տարի հիմը դրուեցաւ աչքի հիւանդութիւններու Կլինիկային: Մօտ է աւարտելու մանկաբարձական Կլինիկային շէնքը: Հիմերը գրուած են նաեւ Թոքախտաւորներու եւ վնասարտաւորներու առանձին դարմանատուններուն:

Բժ. Գր. Արէշեան մանկաբարձա—գինեկոլոգիական գործը Հայաստանում խորագրին տակ, կը գրէ. «Մանկաբարձական աշխատանքները սկսան 1920ին, քաղաքային հիւանդանոցին մէկ փոքրիկ բաժնին մէջ, ուր 3—4 սենեակ յատկացուած էին: 1922ին, Կլինիկական Ինստիտուտի շէնքին կառուցումէն յետոյ, բնաբարձակուեցաւ այս բաժինը: Մահակալներուն թիւը 40էն բարձրացաւ 55ի, օրեր կը պատահին, երբ 60 հիւանդներ կը պառկին: Ունի 37 պաշտօնեաներ: Հակառակ բնաբարձակման, հազիւ կրնանք գտնուել պահանջներ: Այս հարցը լուծելու համար Սոսլիստայն. Գործադարութիւնը սխալ հիմնել նոր շէնք մը, որ պիտի աւարտի այս դարձան վեց տարուան բնթացքին (1920—1926), մանկաբարձական բաժնին մէջ բնորոշուած են 6520 կին և ծնած են 3712 երախայ: Կատարուած են 100 մեծ և 1745 մանր գործողութիւններ: Այս բաժնին կից կայ մանկաբարձական դպրոցը»:

Բժ. Լ. Յովհաննէսեան «Խորհրդային Հայաստանի նւաճումները քերականութեան մէջ» խորագրին տակ, կը գրէ. «Հայաստանի հանքային ջուրերուն քանակը 80էն աւելի է: Այս ջուրերը իրենց քիմիական բաղադրութեամբ կրնան մրցիլ աշխարհիս լաւագոյն

հանքային ֆուրերուն հետ Արզնին այժմ գեղեցիկ գիւղ մը դարձած է. յոգանքի ֆուրէն զատ ունի խմելու ֆուր մը, որ շատ յարգի է և տարածուած է ժողովուրդին մէջ իբրեւ մարսող»:

Բժ. Դ. Տէր Գրիգորեան Կուիւր վանքական ակադեմիի դէմ խորագրին տակ, կը գրէ. «1921ին, Մայիս ամսուան մէջ, կեղրոնական բուժարանին կից հիմնուեցաւ վանքական հիւանդութեանց սենեակ մը, որ կ'աշխատէին բժիշկ մը և ոգնական մը: Յետոյ անհրաժեշտ նկատուեցաւ բանալ հիւանդանոց մը, որ Եոյններին սկըսան աշխատանքները: Հիւանդանոցին մէջ կ'աշխատէին եօթը պատանեաներ, որոնց 1ը բժիշկ: 1923ին հիւանդանոցը փոխադրուեցաւ աւելի մեծ շէնք մը: 1925ին հիմնուեցաւ դարմանատուն մը: Այս շրջանին վանքական հիւանդութեանց դէմ պայքարելու համար հաղիւ 3 բժիշկ ունէինք: Այժմ պատանեաներու թիւը կը հասնի 36ի, 7ը՝ բժիշկ: Բացուեցաւ նոյնպէս մանրէարանական աշխատանոց մը, և հրաժարուեցաւ նաեւ մասնադէտ մանրէարան մը: 1 Յունուար 1925էն ի վեր, նոյն տարին վանքական հիւանդութեանց համար դարմանումի ենթարկուած են 41716 հոգի, 1926ին՝ 38361 հոգի, 1927ին (մինչև Ապրիլմեր)՝ 35038 հոգի: Անցեալ տարուան ընթացքին բազմաթիւ դասախօսութիւններ տրուեցան վանքական հիւանդութեանց մասին: Միջոցներ ձեռք առնուած են պոստիկութեան դէմ»:

Բժ. Ա. Ալիքսանեան, Հոկտեմբերեան նստածումները մեր 1 և մանկան պաշտօնութեան ասպարիլում խորագրին տակ, կը գրէ. «1922—1923ին նորածիններուն ծանրութիւնը շատ նուազած էր, իսկ այժմ անոնց ծանրութիւնը կ'անցնի բնական չափէն շատ աւելի: Առաջները մանուկներուն 50—60 առ հարիւրը բորբոքած մորթիք ունէին, այժմ հազիւ 2—3 առ հարիւր է այդպիսի մանուկներուն թիւը: Իսկ բնոգնանքապէս հիմա մեր նորածինները չափազանց առողջ են, չնորհիւ իրենց մօր կատարած ֆանքերուն: Հին ասիական օրորոցները հարիւրին 30 լքուած են: Մծակով կշտացող երախաներուն թիւը հեռագհետէ կը նուազի: Այլեւս ոչ ծամած հաց, և ոչ ալ խաշխաշ կը տրուի սպրց: Առաջները, երախաները բոված հոգի (տաք հոգ) վրայ կը պտտիկցնէին, (*) իսկ հիմա անհնազանդ է այդ սովորութիւնը: Այժմ միզաթաթախ չորերը առանց լուալու չեն գործածեր մայրերը: Առաջ, մայրերը, մինչև որ երախային քառսուները

(*) Էրզրումի մէջ երախաներուն տակը տաք հոգ դնելը այնքան տարածուած էր, որ Հուրերը Էջրով մասնաւոր հոգ կը բերէին և կը ծախէին պոսալով՝ «ԶԵՕԼԼԻՒՔ ԱԼԱՆ ԹԵՕԼԼԻՒՔ»: Եւ երբ տկարակազմ երախայ մը տեսնէին, հայ մայրերը կ'ըսէին. «Հոգի վրայ չէ պտտեալ, կամ, տաք հոգով չէ պարուրուած»: ԽԱՐ.

լրանար, տունէն գուրս չէին հաներ, իսկ այժմ երկու շաբաթական երախան անգամ բժիշկին մօտ կը բերեն, խորհուրդ հարցնելու:

Մեր հայ մայրերը հասկցած են այլեւս թէ պէտք է ժուժով կերակրել երախան, այնպէս որ քիչցած են ստամոքսի և աղիքներու հիւանդութիւնները, փսխող մանուկներուն թիւը»:

Եւ բժիշկը գովելով հայ առաջադէմ ու զարգացած մայրերը, կը վերջացնէ իր յօդուածը, գոչելով.

«Կեցցե՛ն մեր թոմարուլիկ երախաները»:

(Յաջորդով՝ Մայրութեան եւ մանկութեան եռօրեակը)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱԼԱՐԻԱԿԱՆ Բ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Սոյն թւի Յունարի վերջին երեւոյթում կայացաւ Հայաստանի երկրորդ մալարիական համագումարը, որը տեւեց Յունարի 25-29 և ունեցաւ ընդամէնը 9 նիստ (ցերեկը և երեկոյան)։

Համագումարին ներկայ էին հակամալարիական ճակատում աշխատողները և բազմաթիւ հիւրեր, ի թիւս որոց Վրաստանի Հանրապետութեան Առողջապ. Ժողովրդական Կոմիսարիատի ներկայացուցիչը և Անդրկովկասի երկաթուղու բժշկական վարչութեան ներկայացուցիչները:

Համագումարին ներկայացած էին 32 զեկուցում, բոլորն էլ նւերած մալարիայի և տրոպիկական այլ հիւանդութիւններին, զեկուցումներին մեծ մասը չրջաններից էր և վերաբերում էր գիւղական վայրերի ազդեցնուածութեան հետազոտմանը, տրոպիկական հիւանդութիւններին նկատմամբ: «Բուժանքի» սուղ էջերը թոյլ չեն տալիս մեղ մի առ մի կանգ առնել բոլոր զեկուցումների վրայ. մենք հնարաւոր թիւն չունենք անգամ թւել նոյնիս՝ զեկուցումների վերնագրերը և նրանց առիթով հանած բանաձևերը: Բայց և այնպէս չենք կարող չրերել այստեղ Բժ. Փիրումանի զեկուցման առիթով հանած բանաձևը, որն ամբողջովին պատկերացնում է մալարիայի դէմ տարւող պայքարը Հայաստանում. Բժ. Փիրումանը Խորհրդային Հայաստանի Հանրապետութեան Առողջ. Ժողով. Կոմիսարիատի սանիտարական-համաճարակագիտական բաժնի վարիչն է և այդ բաժնի մէջ են կենտրոնացած Հայաստանի տրոպիկական և այլ տարափոխիկ հիւանդութիւնների ուսումնասիրութիւնը և նրանց դէմ տարւող պայքարը:

Ահա բանաձևը.

Համագումարը, լսելով Բժ. Փիրումանի զեկուցումը, որոշեց, որ